

హర్ష శ్రీనివాస,

శ్రీవాదిరాజ గురుసార్వభౌమ విరచిత ఒందు అపూర్వ కృతీయన్ను మనన మాడోణ, ఈ కృతీయు ౨౩ నుడిగళన్నొళగొండిదె. ముఖ్యవాగి మహాభారతద విరాటపర్వదల్లి బందిరతక్కంతహ "కీచకవధె" ప్రసంగవన్ను అత్యంత మనోహరవాగి శ్రీరాజర శైలియల్లి మూడిబందిరువంతహ అపూర్వ కృతీ. హీగాగి ఎల్ల పద్యగళన్ను అర్థానుసంధానదింద తిళిదుకొళ్ళువదు అత్యంత ఉత్తమ పక్ష, ఆద్దరింద యథాశక్తి తిళిదుకొండరె అనుకూలవాగువదు.

భీమసేన కామినియాదను ||ప||

భీమసేన కామినియాగలు | ప్రేమద సతీయ కామిసిదవన
రూమరాత్రిగి సీళువెనెన్నుత | సామజవరదన పాడుతలి || అను పల్లవి||

స్థూలార్థ: భీమసేన కామినియాదను = భీమసేనను స్త్రీవేష ధరిసిదను.

మూలతః కీచకను విషయాసక్త పురుషరన్నా మత్తూ 'విషయాసక్తి' యన్నా ప్రతినిధిసుత్తానె. అవనన్ను సరియాగి శిక్షిసలు, లోకక్కె విషయాసక్త పురుషర గతి తోరికొడలోసుగ, భీమసేన స్త్రీవేషవన్నె ధరిసిదను.

విషయ మాహితి : వాస్తవవాగి మూలమహాభారతదల్లి హాగూ తాత్పర్యనిర్ణయదల్లి భీమసేనను స్త్రీవేషదింద కీచకన వధెగాగి తెరళిదనెందు ఉల్లేఖవిల్ల. అల్లదె శూన్యగృహవు కత్తలెయింద కూడిరుత్తాద్దరింద అల్లి వేషమరెసి తెరళువుదు ఔచిత్యపూర్ణవెనిసువదూ ఇల్ల. ఆదరె మహాభారతదంతె భీమసేన అల్లి గుప్తవాగి, యారిగూ గొత్తాగదహాగి తెరళిదనెందిదె. కెలవు కీర్తనెగళూ కూడ స్త్రీవేషదబగ్గె రచనెగొండివె.సందర్భానుసార ఘటనెగళన్ను హెణెయుత్త బందరె కావ్యద దృష్టియింద మత్తూ జనరిగి బేగనె సారంశ తిళిదుకూళ్ళబహుదెంబ ఉద్దేశదింద హీగె రచిసిరుత్తారె ఎన్నబహుదు. అథవా కీచకన భ్రమెయన్ను ఇల్లి సుందర రూపకవాగి చిత్రిసిరువరు ఎందూ భావిసబహుదు.

అల్లదె, అపరోక్షజ్ఞానిగళాద రాజరు రచిసిద అమూల్య కృతిగళల్లి అనేక అర్థగళిద్దు అవెల్లవూ ఒందల్ల ఒందు రీతియింద సజ్జనరిగె మోద ఉంటుమాడువదర జొతెగె లోకోపకార ఉద్దేశవూ ఒళగొండిరుత్తదె. ఆద్దరింద అదర తిరుళన్ను శాస్త్రద హిన్నలెయల్లి అరితాగ జ్ఞానిగళ మాతిన అంతరంగవు నమ్మ ముందె తెరెయుత్తదె. హలవారు జ్ఞానిగళ కెలవొందు కృతిగళు 'కవి కల్పనె'య జొతెగె శాస్త్రార్థద ఉద్దేశవూ ఇరువుదు కండిదె. ఉదాహరణెగె, శ్రీఅనంతాద్రీశర రచనెయాదంతహ "శ్రీపేకటేశ పారిజాత" దల్లి, బరువ కొరవంజి కథానకవెల్ల కవియ అపూర్వ కల్పనె. ఇదు మూలదల్లి ఇల్ల. ఆదరె, హరియు జ్ఞానిగళ కల్పనెగె హొసదాద ఆయామ నీడి అదర ఫలవన్నూ సహ నీడువను. ఇదక్కె అనేక సద్భక్తురు శ్రీపేకటేశ పారిజాత'ద పారాయణ మాడి ఫల దొరకిద నిదర్శనగళే సాక్షి. హీగాగి నావు అపరోక్షజ్ఞానిగళ వచనగళన్ను శాస్త్రద చొకట్టినల్లి అర్థెసిదరె అదరల్లి నమ్మ ఉద్ధారవన్ను కాణబహుదు.

ఈ సూచనెగళొందిగె ముందువరెయాణ :

భీమసేన కామినియాగలు = అజ్ఞాతవాసదల్లి ఇద్ద కారణ నిజస్వరూపవన్ను ప్రకటినదిరలు స్త్రీవేషధారియాగలు తీర్మానిసిద. అల్లదె ప్రేమద సతియ కామిసిదవన = నీతపత్నియాగిరతక్కంథ భారతీదేవియ(ద్రౌపదియ) అంగసంగవన్నపేక్షిసిద కీచకన, రూమరాత్రిగె సీళువెనెన్నుత = రాత్రియామదల్లి(యామ కళెద రాత్రికాలదల్లి) కొల్లువెనెందు, స్త్రీవేషధరిసి, సామజవరదన పాడుతలి = గజేంద్రవరదనాద శ్రీహరియ స్తుతిసుత్త స్త్రీవేషధరిసిద. ఎల్ల కర్మగళన్నూ మాడువ మొదలు. శ్రీహరిపూజెయెందు సంకల్పిసువ శుద్ధాంతఃకరణ శ్రీభీమసేననదు.

రాజాధిరాజను గజపురదల్లి | జూజనాడి తమ్మ రాజ్యవను సోతు | విజయముఖ్యానుజర ఒడగూడి | భుజగళాయియ భజిసుత | సూజిమొనెయప్పు గోజిల్లదె బేరె | వ్యాజదింద రూపమాజికొండు పోగె | రాజమత్యనొళు భోజనవ మాడుత | పూజిసికొంబుదు సోజిగవు || ౧ ||

విశేషార్థ :

రాజాధిరాజను గజపురదల్లి = యుధిష్ఠిరను హస్తినపురదల్లి పగడెయాటవాడి, తమ్మ రాజ్య ఐశ్వర్యవన్నెల్ల సోతు విజయముఖ్యానుజర ఒడగూడి భుజగళాయియ భజిసుత = అర్జునాది సహోదరరిందొడగూడి, శేషళాయియాద శ్రేణకృష్ణన ధ్యానిసుత్త ఎల్ల

భగవంతనవతారగళు శేషశాయియాద శ్రీఅనంతపద్మనాభరూపదింద వ్యక్తవాగుత్తవె. శ్రీకృష్ణనూ సహ అనంతపద్మనాభ అల్లదే శేషశాయియూ అవనే. ఒందొమ్మె బలి చక్రవర్తియు అసురావేశదింద, శ్వేతద్వీపదల్లి విడంబనెయ నిద్రెయన్ను మాడుత్తిరువ శేషశాయియ కిరీట కద్దొయ్యాగ, గరుడను బెన్నట్టి, బలియింద కిరీటవన్ను కసిదు తరువ మార్గదల్లి గోమంతపర్వతద మేలె విహరిసుత్తిద్ద శ్రీఈకృష్ణన తలెయమేలిట్టు సమర్పిసిదను. అదు శ్రీఈకృష్ణన తలెగె ఒందు చూరు వ్యత్యాసవిల్లదె సరియాగి హొందికొండితెంబ విచార భాగవదల్లి ప్రసిద్ధవాగిదె. అదన్ను శ్రీవాదిరాజరు భుజగశాయియ భజిసుత్త ఎంబ పదదల్లి సూచిసిరుత్తారె.

సూజిమొనెయమ్మ బేరె గోజిల్లదె = సూజియ తుది ఊరువమ్మ సహ తన్నదెంబ స్థళవిల్లదె, బేరె వ్యాజదింద = పణదంతె ౧౨ వర్ష వనవాస కళెదు, నియతవాద ఒందువర్షద అజ్ఞాతవాసక్కాగి కారణాంతరగళన్ను తోరి, నిజరూపగళన్ను మరెమాడికొండు(వేషధారియాగి), విరాటరాజనల్లి, రాజనొందిగె భోజన, భోగిసుత్త, గౌరవహొంది వాసిసుత్తిద్దుదు ఆశ్చర్యవు(సోజిగవు).

పాండవరు వనవాసద అవధి కళెదు, ఒబ్బరాద మేలొబ్బరంతె ఎల్లరూ విరాటనల్లి బందు సేరికొండరు. ఎల్లరూ దేవయోగ్య తేజస్సినింద శోభిసుత్తిద్దరు ఎంబ విచార విరాట పర్వదల్లి సుందరవాగి బందిదె. హీగిద్దరూ ఇవరే పాండవరేనో, ఎంబ సంశయ యారిగూ హుట్టలిల్ల, ఇదు 'సోజిగవు' ఎందూ సహ శ్రీవాదిరాజర ఉద్గార!

మానినిద్రౌపది శ్రీఘణిలి బరుతిరె | త్రాణి విరాటన రాణియు కాణుత ధ్యానిసి యారెండు మన్నిసి కేళలు | మున్నిన సంగతి వేళిదళు ఆణిముత్తినంథ వాణియు కేళలు | క్షోణిలి నిన్నంథ జాణెయ కాణెను ప్రాణి నీ ఎనగె వేణి హాకెన్నుత | పాణి హిడిదు కరెతందళాగ
|| ౨ ||

స్థూలార్థ :

మానినిద్రౌపది శ్రీఘణిలి బరుతిరె = పూజ్యళాద, యాకెందరె ద్రౌపదియు సాక్షాత్ భారతీదేవియ అవతారళు, శ్రీఘణిలి బరుతిరె అందరె, నగరద అథవా పేటెయ బీదియల్లి బరువాగ. త్రాణి విరాటన రాణియు కాణుత = త్రాణి, సమర్థళాద అథవా

అధికారిణియాద మత్స్యదేశద రాణి, విరాటన పత్ని సుదేష్ణయు ద్రౌపదియన్ను కాణుత, నోడి ధ్యానిసి యారెందు మన్నిసి కేళలు = అత్యంత లోకసుందరియాద ద్రౌపదియ చెల్వీకెగె ఆశ్చర్యదింద నోడుత, ఈకె యారిరబహుదెందు యోచిసి, గౌరవదింద కరెదు "నీను యారు" ఎందు కేళలాగి మున్నిన సంగతి వేళిదళు = హిందిన వృత్తాంతవన్ను ద్రౌపదియు సుదేష్ణగె అరుహిదళు, తాను ఇల్లిగె ఏకె బరబేకాగిబంతు, ముంతాద కారణగళన్ను తిళిసిదళు ఎందు తాత్పర్య.

హిందిన సంగతిగళు ఎందరె, ద్రౌపదియు పాండవర వృత్తాంతవన్ను హేళి, అవరు కాడిగె తెరళిదనంతర, నాను అవర పరిచారికెయాద్దరింద, బేరెకడెగె హోగడె జీవనార్థవాగి ఇల్లిగె బందిరువె ఎందు హేళిదళు.

ఆణిముత్తినంథ వాణియ కేళలు = శ్రేష్ఠ ముత్తినంథ, అమూల్యవాద అనర్ఘ్యవాద, పరిశుద్ధవాద మాతుగళన్ను సుదేష్ణయు కేళలు., ఇదరింద ద్రౌపదియు వాగభిమానియాద భారతీదేవియ అవతారళు ఎంబుదన్ను ఇల్లి సూచిసిద్దారె.

క్షోణిలి నిన్నంథ జాణియ కాణిను = భూమియల్లి నిన్న సమానరాద బుద్ధిశాలినియన్ను, సుందరస్త్రీయన్ను, నాను నోడిల్ల

ప్రాణి నీ ఎనగె వేణి హాకెన్నుత = ఇల్లి ప్రాణి శబ్ద "అనాథ స్త్రీ" ఎంబర్థదల్లి హొరటిదెయెందు గమనిసబేకు. హే, అనాథళె నీను ననగె(సుదేష్ణగె) కేశాలంకారాదిగళన్ను మాడువ సేవకియాగిరు ఎందు హేళి,

పాణి హిడిదు కరెతందళాగ = కైహిడిదు, ఆశ్రయద భరవసె నీడి, తన్న అరమనెగె కరెదుకొండళు ఎందర్థ.

సూచనె: ధర్మరాజను కంక ఎంబ హెసరినల్లి రాజన సలహెగారనాగి. త్రిదండి సన్యాసి వేషవన్ను, భీమసేన 'బల్లవ' ఎంబ హెసరిన అడిగెయవన వృత్తియల్లి శూద్రవేషదింద, అర్జున నవుంసక వేషదల్లి బృహన్నళెయెందెనిసి, నకలను 'దామగ్రంథి' అథవా గ్రంథిక ఎంబ హెసరినింద సూతనాగియూ, సహదేవను తంతిపాల అథవా తంత్రిపాల అథవా అరిష్టసేమి ఎంబ హెసరిన గోపాలకనాగియూ,మత్తు ద్రౌపదియు భీమసేననిగె సహధర్మిణి

“Keechaka Vadha” by Sri Vadirajaru in Telugu

ఎన్నిసవ ధర్మదింద శూద్ర జాతియ సైరంధ్రి వేషవన్ను ధరిసిదళు హాగూ పాండవరు
విరాటరాజనల్లి అశ్రయవన్ను పడెదరు.

.....యతిః సూదః షండవేషో శ్వసూత వేషో గోపో గంధకర్త్రి చ జాతాః.....మ.తా.ని.
అధ్యాయ ౨౩, ౨నీ శ్లోక.

భీమసేనసధర్మార్థ శూద్రా సైరంధ్రికా భవత్ | ద్రౌపదీ భర్తృసాధర్మ్యం స్త్రీణాం ధర్మో
యతః సదా || ౧౦ ||

ఈశ కేళో పరదేశదిందొబ్బళు | కేశ కట్టువంథ వేషది బందళు సాసిరముఖద శేషనీ
రూపవ | లేసాగి తా వర్ణిసలార వాసమాడువెను మాస ఈరారెందు | గ్రాసవ కొట్టెన్న
పొషిసెంద నుడి-దోసను వేళలు మీసెయ తిరుహూత్త | మీసలెనగెందు తోషిసెద || ౩ ||

స్థూలార్థ :

పాండవరు విరాటనగరక్కె బందాగ కీచకను దిగ్విజయక్కె తెరళిద్ద.కీచకను రాణి
సుదేష్టెగె అణ్ణనాగబేకు, విరాటరాజనిగె మైదున, ఈతను 'బాణ' ఎంబ అసురన అంశ.
శివన వరబలదింద తుంబా బలాధ్యనాగిద్దవ. కీచకన ఆగమనవాదాగ పాండవర
అజ్ఞాతవాస ముగియలు ఇన్నూ ఎరడు తింగళకాల అవధి బాకి ఇద్దిత్తు(...సంవత్సరే
ద్విమాసోసే విజిత్య దిశ ఆగతః |....మ.తా.ని. || ౨౩/౧౯||

ఆ కీచకనిగె నూరైదు జన తమ్మందిరిద్దరు అవరిగూ కూడ శివన వరవిద్దిత్తు. హాగె
బంద కీచక ద్రౌపదియన్ను నోడిద తక్షణ ఇవళారెందు కేళుత్తాసె, ఆగ రాణియు
ఉత్తరిసువళు, ఈశ కేళో పరదేశదిందొబ్బళు ఎందు...

ఇల్లి కీచకనన్ను ఈశ ఎందరె, సమర్థ కీచక!, ఏకెందరె మేలె హేళిద శివవరద బలదింద
ఆత బలాధ్యనాద కారణ సమర్థనె ఎందు సంబోధిసిరుత్తారె.

కేశ కట్టువంథ వేషది బందళు = ఇవళు(ద్రౌపది) అన్యదేశదింద గంధలేపన
కేశాలంకారాది కెలసగళన్ను మాడలు బందిద్దాళె.

సాసిర ముఖద శేషనీ రూపవ తేసాగి వర్ణిసలార = సావిరముఖవుళ్ళ శేషదేవనూ సహ సౌందర్యఖణియాద ఈకెయన్ను తేసాగి = అందరె పూర్ణవాగి వర్ణిసలార. వాస్తవవాగి భారతీదేవియు రుద్రాదిదేవతెగళిగె సహ నిలుకద గుణపూర్ణాళు. అదక్క సత్తత్త్వరత్నమాలాదల్లి " రుద్రాదిసర్వదేవానాం మనోవాచామగోచరా | అనాదితశ్చ సర్వజ్ఞా ద్వాత్రింశల్లక్షణైర్యుతా || ఎందిద్దారె.

ఇవళు సామాన్యళల్లవెందు సుదేష్టెయు సహ అరితిద్ద విచారవన్ను "కేశ కట్టువంధ వేషది " ఎందు హేళిద శబ్దగళింద గ్రహిసబహుదు.

మాస ఈరారు = ౧౨ తింగళు వాస మాడువెనెందూ, తావు గ్రాస కొట్టు పోషిసు = అన్నాదిగళన్నిత్తు పాలిసిరి ఎందు నుడిదళు.

ఇల్లి "నుడిదోసను" ఎందరె, నుడిద+ఓసనూ, ఓసనూ ఎందరె ఎల్లవన్నూ, (ఈ శబ్దద బళకె ఉత్తరకర్నాటకదల్లి బహళవాగి కండుబరుత్తదె. అల్లదె జ్ఞానిగళాద పురందరదాసరూ సహ ఈ శబ్దవన్ను ప్రయోగిసిద్దారె.."పాపోసు హోదువల్ల= పాప + ఓసు = పాప ఎల్లవూ హోదువల్ల ఎంబుదు ఒందర్థ, పాపోసు = చప్పలిగళు ఎందూ అర్థవిదె). మీసెయ తిరహుత్త మీసలెనగెందు తోషిసిద = కీచక అత్యంత గాంభీర్యదింద మీసెయన్ను హురిమాడుత్త ఈ సైరంధ్రియు నన్న భోగక్క కాదిడల్పట్టవళు ఎందు సంతోషపట్టను.

ఇల్లి గమనిసబేకాద ఇన్నోందు అంశ, అజ్ఞాతవాసకాలక్క ద్రౌపదియ వయస్సు సుమారు అరవత్తక్కూ మీరిత్తు. అంతహ ౬౦ వర్షవాదరూ ద్రౌపదియు ఎల్ల స్త్రీయరల్లి అత్యంత విలక్షణవాగి, సౌందర్యద ఖణియాగి మెరెయుత్తిద్దళెంబుదు మహావిశేష. ఋజుగళిగె వయోమానద, ముప్పిన పరిణామ ఎందూ ఆగదు ఎంబుదు శాస్త్రవిచార. ఇదన్నె ఇల్లి సృరిసబేకు ఎందు హేళలు రాజరు సావిరముఖద శేషనిగూ సౌందర్యద వర్ణసె మాడలిక్కాగదు ఎందు సూచిసిరుత్తారె.

నారి అక్కనల్లి సేరికొండిహళు | మోరెయ నోడలు భారిగుణవంతె తోరుతలిదె ఎన్న సేరిద మేలను- | చారి ఎనిసువె మీరిద్దక్క వారెగణ్ణిలోందు సారి నోడలెందు | బారిబారియాకె మోరె నోడుతిరె నీరె ఆ క్రూరన ఘోరరూపక్కంజి | మోరె తోరదె గంభీరదిరె || ౪ ||

స్థూలార్థ :

కీచకను యోచిసువ పరియన్ను రాజరు ఇల్లి చిత్రిసిరువరు,
నారి అక్కనల్లి సేరి కొండిహళు = ఈ స్త్రీ(సైరంద్రియు) నన్న అక్కనల్లి ఆశ్రయవన్ను
పడెదిద్దాళె. ఇల్లొందు ప్రశ్నె ఇదె: వాస్తవవాగి కీచక సుదేష్ణయ అణ్ణ, ఆదరె శ్రీవాదిరాజరు
ఇల్లి "అక్క" ఎంబ శబ్ద కీచకన బాయింద బందిదె ఎందిద్దారె. ఆగ కీచక సుదేష్ణయ
తమ్మనాగుత్తానె.

భారతద విరాట పర్వదల్లి హేగిదె:

శ్యాలో రాజ్ఞో విరాటస్య సేనాపతిరుదారధీః | సుదేష్ణాయాః స వై జ్యేష్ఠః శూరో వీరో
గతవ్యథః || విరాట ౨౫/౨౧||

కన్నడ అధ్యయన సంస్థె ప్రకటిసిన శ్రీవాదిరాజర కృతిగళు ఎంబ పుస్తకదల్లి " నారీయక్కగ సేరికొండిహళు " ఎందిదె. ఇల్లియూ సహ అక్క ఎంబ శబ్దవిదె. ఇన్నూ బేరె పాఠాంతరవిరబహుదు ఇరలి, సద్య కీచకను సౌందర్యరాశియాద ద్రౌపదియన్ను కండు తాను యారిగె హేగె మాతనాడబేకెంబుదన్నె మరెతు ఈరీతి తక్షణ అందిరబహుదు అంత యోచిసబహుదు. మారెయ నోడలు భారిగుణవంతె =ఈకెయ ముఖ నోడిదరె,గమనిసినరె, బహు అపరూపద గుణగళన్ను హొందిదవళెందు కాణుత్తదె.

ఎన్నసేరిద మేలనుచారి ఎనిసువె మీరిద్దక్కె = ఇవళు నన్నన్ను కూడిద మేలె అధిక సేవెగె యోగ్యళన్నాగి మాడుత్తేనె. అందరె ఇవళన్ను అత్యంత ఆప్తరు కైగొంబ అంతరంగసేవెయల్లి తొడగిసుత్తేనె ఎందు కీచకన భావ.

వారెగణ్ణిలొందు సారి నోడలెందు = కనిష్ఠపక్ష ఓరెగణ్ణినిందలాదరూ ఒందు సల ద్రౌపది నోడలి ఎందు, బారిబారియాకె మారె నోడుత్తిరె = మత్తె మత్తె ఆకెయ(ద్రౌపదియ) ముఖవన్ను దృష్టిసి నోడుత్తిద్దరూ, నీరె ఆ క్రూరన ఘోరరూపక్కంజి = దుష్ట స్వభావదవరన్ను నోడువదూ సహ అనిష్ఠవెందు తోరిసుత్త, నీరె= అ స్త్రీ(ద్రౌపది) కీచకన భయంకర రూపక్కె హెదరి(బాహ్యదల్లా భయంకరనాగిద్దవ కీచక).

“Keechaka Vadha” by Sri Vadirajaru in Telugu

మారె తోరదె గంభీరదిరె = తన్న ముఖవన్ను ఆతనిగె తోరిసదె గంభీరదల్లరుతిరలు,
ముందె కీచకను ముందె ఈ రీతియల్లి నుడిదను.

కీచకను ముందె హీగంత నుడిదను :

అక్కనిగె బాచి హిక్కువ సేవెగె | పుక్కట్టె అన్నక్కె సిక్కువరే నీను
చిక్కప్రాయక్కెన్న పక్కక్కె బందరె | సక్కరెదుటిసపె దక్కిసుపె
రక్కస నినగె దక్కువళే నాను | ముక్కణ్ణనాదరూ లెక్కిసద పతి
ఘక్కుసె బందరె తిక్కి నిన్ను కాయ | దిక్కు దిక్కిగె బలి ఇక్కువరో || ౫ ||

స్థూలార్థ : నన్న అక్కనిగె కేశాలంకారాదిసేవెగాగి(బాచి హిక్కువ) బెలె ఇల్లదె హాకువ
అన్నక్కే, నిన్నంథ సుందర తరుణియు సేరికొళ్ళబహుదే?. ఆద్దరింద నిన్న తారుణ్యక్కె
తక్కంతె నన్నవళాదరె(నన్న పక్కక్కె బందరె) సిహితుటియ రుచియన్ను(అధరామృతద
సవియన్ను) నినగె దొరకిసుత్తేసె.

కీచకన ఈ హీననుడిగళన్ను కేళి ద్రౌపదియు ,

హీ రాక్షసనే, నన్నంథవళు నినగె దొరకుత్తేసెయె? రుద్రనిగూ గణనెగె తారద నన్న
పతియు అకస్మాత్తాగి నిన్న దుష్టతనవన్ను నోడిదరె నిన్నన్ను మర్దిసి నిన్న దేహవన్ను
దిక్కు దిక్కిగె ప్రాణిగళ ఆహారవన్నాగి మాడి బలి పశువినంతె దణిసువరు.

భండకీచక ఎన్నుద్దండతన కేళు | మండె హిక్కువళెందు కండ కండ బళి
పుండుమాడువరె గండర్కండరె తలె | చండనాడువరొ ఖండితది మండలాధిపన హండతి
నీనమ్మ | ఉండమనెగె హాగెగొండళెన్నదిరు లండనిగె బుద్ధి దండిసి వేళదె| హిండికొళ్ళదిరు
దుండుముఖ || ౬ ||

స్థూలార్థ : భండ కీచక = హీ లజ్జెగెట్ట కీచక!, ఎన్న ఉద్దండతన కేళు = నన్న శాసక
శక్తియ శ్రేష్ఠత్వవన్ను తిళి, తిళిదు ఎచ్చరగొళ్ళు.

హెరళు హోకువ అల్ప సేవకియెందు కండ కండల్లి దుర్మార్గదింద వర్తిసువరె?, ఈ రీతి మాడువదన్ను నన్న పతిగళు (గండరు కండరె= గండర్కండరె), నిశ్చయవాగి నిన్ను రుండవన్నె కత్తరిసి చండినంతె తూరువరయ్య.

నంతర ద్రౌపదియు రాణి సుదేష్ణెగె హేళుత్తాళె”:

హే తాయి నీనాదరో రాజన హెండతి(రాణి) ఆమేలె అన్నక్కాగి ఆశ్రయిసిద మనెగె శత్రువాదళు ఎందు ఆడికొళ్ళబేడ. ఈగలే ఈ దుర్మార్గియాద(లండనిగె) నిన్న తమ్మనిగె దండిసి పరస్త్రి విషయదల్లి హేగిరబేకు ఎందు తిళిసికొడదె నాను చాడి హేళిదె ఎందు నిన్న చెలువాద(దుండాద) ముఖవన్ను చిక్కదుమాడికొళ్ళబేడ(హిండికొళ్ళబేడ, బేసరగొళ్ళబేడ).

తరళ నిన్నయ దురళతనద | బెరళ సన్నెయె గరళవాయితు
సరళ సూరెగె కొరళ కొడదలీ- | పురదొళిరదె తెరళిన్ను
అరళమొగ్గెయ హెరళిఘ్నాకుతా | కురుళు తిద్దువ తరళెయ కండు
ఇరుళు హగలు బారళు ఎన్నుత | మరుళుగొండరె బరువళే || ౭||

శ్రీవాదిరాజరు ఎంతహ సరళవాద, సుందరవాద శబ్దలహరియ ప్రాసగళొందిగె ఈ పద్య రచిసిరుత్తారె ఎంబుదు ఇదన్ను ఓదువాగ ఆనందిసబహుదు.

స్థూలార్థ : సైరంద్రియ మాతుగళన్ను కేళి కీచకనిగె సుదేష్ణెయు హేళుత్తాళె,

హే తమ్మనె నిన్న కెట్ట నడతెయిందాగి, నీను మాడిద బెరళ సన్నె, కైసన్నెయే నినగె విషవాయితు(గరళవాయితు), ప్రాణక్కె సంచకార తందితు.
సరళ సూరెగె కొరళ కొడదలె = కత్తియ విలాసక్కె నిన్నయ శిరవన్ను నీడదంతె ఈ పట్టణవన్ను బిట్టు హోగు. అందరె, సైరంద్రియ వాసద అవధియు ముగియువవరెగె బేరె కడె వాసవాగిరు, ఇదు నినగె క్షేమ.

అరళిదమొగ్గెన్ను హెరళిగె జోడిసి ముంగురుళు(కురుళు) సరిపడిసి ముఖవన్ను
అలంకరిసువ స్త్రియన్ను కండు, రాత్రి-హగలు బరలిల్ల ఎన్నుత్త

చిత్తవికారవన్ను(మరుళుగొండరె) హొందిదరె, ఇవళు బరువళే?, ఎందెందిగూ బరలారళు ఎందర్ల. నిన్న పరాక్రమక్కె మెచ్చి తానాగియె నిన్న వశళాగువ సామాన్య సేవకియల్లి ఈ సైరంద్రి ఎందు తాత్పర్య.

నిష్ఠె సైరంద్రియ దృష్టిసి నోడలు | నష్టవాగువుదు అష్టైశ్వర్యవు భ్రష్టనిగె నానెష్టు పేళలిన్ను | కట్టకడెగె నీకెట్టె కండ్య సృష్టిలి నన్నంథ గట్టిగన్యారక్క | దుష్టరెదెయను మెట్టి సీళువను గుట్టింద నారియ కొట్టు కళుహలు | పట్టద రాణియాలిట్టు కొంబె|| ౮||

స్థూలార్థ:సదాచారదల్లి దృఢనిష్ఠెయుళ్ళు సైరంద్రియన్ను కాముక దృష్టియింద నోడిదరె అంతహ పాపదింద అష్టైశ్వర్యగళు(రాజ్య, భండార, సైన్య, ఆసె, కుదురె, ఛత్ర, చామర మత్తు పల్లక్కి ఈ ఎంటు ఐశ్వర్యగళు)నాశవాగుత్తవె.

ఇల్లి సదాచారవుళ్ళు మత్తు పతివ్రతాస్త్రీయర బగ్గె ఎచ్చరతప్పి నుడిదరె/నోడిదరె ఏను గతియాగువదెంబ విచారవు తిళిసిద్దారె.

నీతిగెట్ట నినగె నానెష్టు యుక్తిగళింద హేళలి?..కట్టకడెగె నీను దుర్బుద్ధియింద, అవివేకతనదింద దుష్ట ఆశెయన్ను పూర్ణమాడికొళ్ళలు ముందువరిదరె ఖండితవాగియా విపత్తిగె గురియాగువి(కెట్టె కండ్య)

సుదేష్టెయు హీగె హేళలు, హఠవాదియాద కీచక హీగె హేళుత్తానె:

ఈ జగత్తినల్లి నన్న సమనాద బలిష్ఠనారు?, నన్న విరోధిగళ ఎదెయన్ను తుళిదు సిగిదుహాకువె, ఆద్దరింద హెదరదిరు విపత్తిగె అవకాశపే ఇల్ల!. గుట్టాగి(యారిగూ తిళియద హాగె) నన్న బళి కళుహిసికొట్టరె ఆకెయన్ను పట్టద రాణియాగి మెరెసువె.

కీచకనాడిద నీచనుడి కేళి | నాచి పతియెళు సూచినబేకెందు

యోచిసి సుమ్మనె ఈచె బరుతిరె ని- | శాచర కరవ చాచిదను బాచి హిక్కువంథ ప్రాచీనపేనిదు | వాచనాడు మీనలోచనె ఎన్నలు ఆచరిసి ముందు తోచదె ఖళన | విచారిసికొ శ్రీచక్రపాణి || ౯ ||

కీచకన నీచమాతుగళన్ను కేళి సైరంద్రియు ఈ రీతి చింతిసదళు:

కీచకనాడిద నీచనుడి కేళి = కీచకన మాతుగళన్ను కేళి లజ్జెయింద తలెతగ్గిసి తన్ను పతిగె హేళి శాసన మాడిసబేకెందు యోచిసి, అవనొడసె వాదబెళెసలు ఇచ్చిసదె బేరె కడెగె బరుత్తిరలు, ఆ రాక్షసను(నిశాచరనాద కీచకను) తన్ను కైయ్యన్ను అడ్డ చాచిదను మత్తు హీగందను :

కేశాలంకారదంధహ క్షుద్రసేవెయింద జీవిసువంధ ప్రారబ్ధకర్మవేనిదు?(ప్రాచీనవేనిదు?), మాతనాడు హే మీనినంతె నీళాద నయనవుళ్ళ సుందరి.

హీగన్నలు సైరంద్రిగె ఏనూ తోచదంతాగలు(ముందేనన్నూ మాడలు ఇష్టపడదె), చక్రధారియాద శ్రీకృష్ణసె ఉచితవాదద్దన్ను మాడి ఈ దుష్టనన్ను శిక్షెగె గురిపడిసు ఎందు మనదల్లి నెనెదళు.

విశేష : ఎంధదే విపత్తు బందాగ మొట్ట మొదలు శ్రీహరి-వాయు గురుగళ స్మరణె అత్యంత అవశ్యవెందు ఇల్లి నిరూపితవాగిదె. హోగె హరి-వాయుగురుగళ నెనెదరె, విపత్తు హెచ్చు బెళకిగె బరదె నిర్నామవాగుత్తదె ఎన్నువుదు ముందె కీచక తన్ను సహోదరరొందిగె విచిత్ర రీతియల్లి నాశవాద ఎంబుదె సాక్షి.

మ. భా.తాత్పర్యదల్లి : కీచక ద్రౌపదియన్ను పరిపరియాగి బేడికొండు కొసెగె అవళింద తిరస్కృతనాదాగ, సుదేష్ణెయన్ను బగెబగెయింద కేళికొండ. అదరింద సుదేష్ణె, ద్రౌపదిగె కీచకన హత్తిర హోగి సురెయన్ను తెగెదుకొండు బా ఎందాగ ద్రౌపది భయదింద నాను హోగువుదిల్ల ఎందళు. భీమపత్నియాద ద్రౌపదిగె భయవెంబుదిల్ల, ఆదరె కీచకనంతహ పాపియ స్పర్శ తనగాగువుదెంబ అపావిత్ర్యద భయవే ఇల్లి గ్రహిసబేకెందు శ్రీవాదిరాజరె " నేతి భీతా వదత్సేత్యత్ర అస్పృశ్యస్పర్శాత్ భీతా | న తు సర్వథా భీతా | భీమపత్న్యః భయాభావాదితి భావః " ఎందు హేళిద్దారె.

పొడవిపతిగళ మడది నానాగి | బడతనవు బందు ఒడలిగిల్లదె
నాడ దొరెగళ బేడువుదాయితు | మాడువుదేనెందు నుడిదళు
కేడిగ కీచక మాడిద చేష్టెగె | కడలశాయి కాపాడబేకెన్నను ఆడలంజికేను షడురసాన్నద |
అడిగె రుచియ నోడువరె || ౧౦ ||

స్థూలార్థ : నాను రాజాధిరాజు పత్నియ్యాగిద్దు, కారాణాంతరగళింద ఐశ్వర్యాదిగళన్ను కళెదుకొండు బడతనవోదగలు, హొట్టెగిల్లదె అన్య దేశద దొరెగళ అన్నక్కాగి యాచిసువ ప్రసంగ ఉంటాయితు; మాడువదేను? ఎందుకొండళు. హీగిందుకొండు స్వగతవాగి ఈరీతి అందుకొండళు :

అవివేకియాద కీచకను మాడిద దుర్నుడతెగె(కీటలెగె) నన్ను
సాగరశాయి(క్షీరసాగరశాయి) పద్మనాభనాద శ్రీకృష్ణను రక్షిసబేకు

ఆడలంజికేను = ఆడలు + ఏను అంజికె = ఇద్దద్దన్ను హేళలు(శక్తనాద భీమసేననల్లి తిళిసి అవన సంహార మాడెందు హేళువల్లి భయవేకె?).

షడురసాన్నద అడిగె రుచియ నోడువరె? = రాణియు నమగె ఒదగిసుత్తిరువ రుచికరవాద అడిగెయ రుచియన్ను గమనిసి దుష్టకీచకనిందాగువ అపమానవను శ్రీభీమసేననల్లి హేళదిరువుదు సర్వథా సాధువల్ల ఎందు నిర్ధరిసిదళు.

హీగె నిర్ధరిసిద ద్రౌపదియు భీమసేనన బళిగె బందు కణ్ణీరిడుత్త వివరిసిదళు,.....

నడుగువ ధ్వనియలి బిడుత కణ్ణీరను | ఆడిద మాతను బాడిద ముఖవను నోడిదాక్షణ తొడెదు సేత్రవ | బిడు బిడు దుఃఖవ మాడదిరు మిడుకి నిన్నను హిడిద ఖళనను | బడిదు యమనిగె కొడువె నోడేగ | తడవ మాడదె గాడది పోగు నీ | మాడిద చింతె కైగూడితెందు || ౧౧ ||

స్థూలార్థ : కంపిసువ ధనియలి కణ్ణీరను సురిసుత్త, ద్రౌపదియు కీచకన అవివేకద నుడిగళను హేళలు, బాడిద(కందిద)ముఖవన్ను నోడిదాక్షణ భీమసేనను "దుఃఖవ మాడబేడ, కణ్ణీరన్ను ఒరెసికొళ్ళు" ఎంద.

నిన్న మన నోయువంతె మాడిద ఆ దుష్టనన్ను హొడెదు(మర్దిసి) యమన ఆలయక్కె అట్టువె(సంహరిసువె), ఈ కార్య శీఘ్రదల్లి ఆగువుదన్ను నీను నోడువె, కాలహరణ మాడదె ఇల్లింద తెరళు(గాడది పోగు), నిన్న యోజనెయంతె ఆ దుష్టన సంహార కార్య సాధిసువదు ఎందు తిళిదు నిర్భయది హోగు ఎంద(కీచకనిగె గరడిమనెగె బరుత్తేనెందు హేళు మత్తు నీను నిర్భయది అల్లిగె తెరళు ఎందు హేళిద ఎందు తాత్పర్య).

విశేష : ఈగాగలే కీచను ద్రౌపదియన్ను ముంగైయింద హిడిదెళెదాగ, ఆకె తప్పిసికొండు హోగిద్దు, కీచక అవళన్ను కాలినింద ఒద్దద్దు , హేతినామక సూర్యభృత్యను అవళన్ను రక్షిసిద్దు, ఈ ఎల్ల విచారవన్ను తిళిదిద్దరింద కార్య విళంబ మాడెను ఎందు భరవసె నీడిదసెందు తాత్పర్య.

మోసమాడి పోదళా శశిముఖియెం- | దాశె బిడదె తా వ్యసనగొళ్ళుత్త పూశరతాపక్కె కేసరిగంధవ | దాసియరింద పూసికొండు హోసుమంచదల్లి బీసికొళ్ళుతలి | ఘాసిపడుత్తిరె ఆ సమయదల్లి తేసాగి నిన్నభిలాషె సల్లిసువె | ఈసు సంశయ బేడ భాషె కొట్టె || ౧౨ ||

స్థూలార్థ : ఆ చంద్రముఖియు(సైరంద్రియు), వంచిసి నన్న కై తప్పిసికొండళు ఎంబ కారణదింద, ఆకెయ సంగవన్ను పడెయువ ఆసెయన్ను బిడదె తాను, వ్యసనగొళ్ళుత్త(హేతినామక భృత్యన ఏటినింద)అల్లదె మన్మథన తాపదింద(పూశరతాపక్కె) దుఃఖితనాగి అదన్ను పరిహారమాడికొళ్ళువ నెవదింద కేసరిగంధవన్ను దాసియర కైయింద దేహక్కె తేపిసికొండు, శయ్యామంచదల్లిగాళిహోకిసికొళ్ళుత్త తోళలాడుత్తిరలు(ఘాసిపడుత్తిరె). ఆ సమయదల్లి సైరంద్రియు బందు "యావ నిర్బంధవిల్లదె, నిన్న అపేక్షెయన్ను నడెసికొడుత్తేసె, ఎష్టా సంశయ బేడ(ఈసు సంశయ బేడ), ప్రమాణ మాడి హేళుత్తేసె " ఎందళు.

నళినముఖియింతు వేళిద మాతను | కేళి హరుషవను తాళిదనాక్షణ | ఖళను హొన్నిన జాళిగె కొట్టి-| న్నుళియదలె రతికేళిగాగి కాళగద మసెయెళగె బారెందు | వేళిద సుళుహను వేళలు భీమగె ఖూళన కాయవ సీళలు తక్కంధ | వేళె బంతెనుత తోళ హొయ్దు || ౧౩ ||

స్థూలార్థ : ఆ కమలముఖియు(సైరంద్రియు) హీగె నుడిదద్దన్ను కేళిదొడసె, దుష్ట కీచకను సంతోషహొందిదవనాదను.

హొన్నిన జాళిగె కొట్టు = భంగారద బలెయల్లి సిక్కిసి, (బలెయు హొన్నినదాదరె సిక్కి బీళువ ప్రాణిగె ప్రాణాపాయద విపత్తు తప్పిద్దల్ల. అదరంతె స్త్రీభోగదసుఖరూపద బలెయన్ను ద్రౌపదియు కీచకన సుత్త బీసిదళెందు ఇల్లి అర్థ.

ఇన్నుళియదెలే = ఆ ముందే నిల్లదె, రతికేళిగాగి = అంగసంగక్కాగి, గరడిమనెయ్యళగె
ఆ రాత్రి బరబేకెందు కీచకనిగె హేళిద సూచనెయన్ను భీమగె ద్రౌపదియు హేళిదాగ,
దుష్ట కీచకన దేహవన్ను(ఖూన కాయవ) సీళువుదక్కె యోగ్యవాద సమయవు
ఒదగిబంతు ఎందు భీమసేనను తోళ హొయ్దు = భుజ చప్పురిసికొండ(సంతోషగొండను).

నారి ఇన్నావాగ బరువళో ఎందు | దారియ నోడువ చోరకీచకను
తోరిద రావిలి సేరువ బేగనె | ఊరొళగారూ అరియదంతె
క్రూరను మోహిపతెరదలెనగె | నారియ రూప శృంగరిసు నీనెందు
వారిజముఖియళ మోరెయ నోడలు | నీరె ద్రౌపది తా నాచిదళు || ౧౪ ||

స్థూలార్థ : సైరంద్రియు యావాగ బరుత్తాళెయో ఎంబుదాగి నిగదితవాద స్థళక్కె మొదలే
హోగి ఆతురదింద వీక్షిసువ కళ్య కీచకను తోరిద రావిలి = హే ద్రౌపది నీను హేళిద
స్థళదల్లి (గరడిమనెయల్లి) హోగి సేరికొళ్ళుత్తాసె; ఆద్దరింద బేగనె ఊరిన జనరిగె
తిళియదంతె మత్తూ క్రూరనాద కీచకను నన్నన్ను మోహిసువంతె ననగె స్త్రీరూపవు
ఒప్పువంతె అలంకరిసు. ఎందు భీమసేన హేళలు, కమలముఖియాద ద్రౌపదియు
నాచిదళు, లజ్జితళాదళు(పురుషశ్రేష్ఠనిగె స్త్రీరూపవన్ను హొందిసువుదు హేగెందు
నాచిదళు ఎందర్థ)

ముందిన మూరు పద్యగళల్లి ద్రౌపదియు భీమసేనన్ను అలంకరిసిద రీతియన్ను
శ్రీవాదిరాజరు అత్యంత శృంగారమయవాద నుడిగళింద బణ్ణిసిరుత్తారె :

బట్టముఖకె తానిట్టళు సాదిన | బట్టను పణెయ్యళు ఇట్టు కణ్ణు కప్పు పట్టె పీతాంబర
ఉట్టుకొ నీనెందు పుట్టాణికుప్పుస కొట్టళాగ
కట్టాణి ముత్తను కట్టె తా కొరళిగె | ఘట్ట్యాగి చిన్నద పట్టి ఉడిదార ధిట్టనె బెరళిగె
ఇట్టళు ఉంగుర | విట్టరదృష్టియు తాకువంతె || ౧౫ ||

స్థూలార్థ : బట్ట ముఖకె = విశాలవాద ముఖక్కె, సాదిన బట్టను = గోలాకారద
తిలక(దుండు తిలక) హణెయల్లిట్టళు, కణ్ణిగె కాడిగె హచ్చిదళు, జరతారిపీతాంబరవన్ను

నీనె ఉట్టుకొ ఎందఱు. నంతర పుట్టాణి కుప్పుస = అందవాద సణ్ణదాద కుప్పుసవన్ను తొడలు కైగిత్తఱు.

కట్టాణి ముత్తను = ఒళ్ళె ముత్తినహారవన్ను తానె భీమసేనన కంఠదల్లి ఘట్టియాగి కట్టిదఱు. చిన్నద పట్టి ఉడిదార, భంగారద పట్టెయన్ను(నడుగంటన్ను) బిగిదు(పీతాంబరద మేలె సొంటుదల్లి కట్టి)

విట్టర దృష్టియు తాకువంతె = విటరు(పరస్త్రి వ్యామోహవుళ్ళ పురుషరు) ఆకరిస్సువంతె, ధిట్టనె = తక్షణ(అథవా ధైర్యదింద నాచికె పడదే) భీమసేనన కైబెరళిగె ఉంగురవన్ను తొడిసిదఱు.

ముత్తిన మూగుతి కెత్తిద వాలెయు | ఇత్తిర బుగుడియు నెత్తిగె అరళెలె చిత్తద ర్యాగటె ఉత్తమక్యాదిగె | వత్తిలి శ్యావంతిగెహూవు గొండ్య హస్తకడగవు మత్తె చూడ్యవంకి | ముత్తినహారవు రత్నద పదకవు అర్థిలి నారియు కుత్తిగ్యో హాకలు | హస్తినీయా ఈకె చిత్తినీయా || ౧౬ ||

సూలార్థ : ముత్తినముఖర కెత్తిదఱెగఱు, ఎరడూ కివిగళల్లి బుగుడిగఱు(మూగినల్లి మూగుతి, కివిగళల్లి ఱెగఱు మత్తు బుగుడిగఱు స్త్రియర సౌభాగ్యసూచక ఆభరణగళెందు ప్రసిద్ధ),తలెయ మేలె(బైతలెయ మేలె ధరిసువ) అరళెలె, చిత్తద ర్యాగటె = చిత్తగళుళ్ళ 'రాగటె' ఎంబ ఆభరణ(తలెయ హింభాగదల్లి నెత్తియ కెళగె ధరిసువ ఒందు ఆభరణ), ఆ రాగటెయ కెళగె హెరళ మేలె ధరిసువ కేదిగెపుష్పద ఆకారవుళ్ళ సువర్ణపుష్ప, అదకె హొందికొండంతె శ్యావంతిగె హూవు మత్తు హెరళిన ఇళియింద తూగాడువ భంగారద గొండ్యగళు.

కైగె కడగగళు, చూడ్యవంకి = మేల్తైయల్లి ధరిసువ వంకిగళు, , ఇదరొందిగె ముత్తిన హార, పదకవన్ను ఆదరదింద ద్రౌపదియు భీమసేనన కంఠక్కె హాకలు, ఈకె(వేషధరిసిద భీమసేన) హస్తినీయా చిత్తినీయా = ఎందు నోడిదవరు ఆశ్చర్యపడువంతాదఱు.

(విశేష : హస్తినీ, చిత్తినీ, శంఖిణి మత్తు పద్మినీ ఎందు కామినీయరు నాల్కు విధ)

ముడిగె మల్లిగె ముడిసి సుగంధ | తొడిసి తాంబూల ముడిసికొడుతలి
ప్రాణన స్త్రీరూపనోడలు ఖాళను | కూడదె ప్రాణవ బిడనెందళు మాడిద్యోచనె కైగూడితు
ఇందిగె | నోడు ఆ కృష్ణను హూడిద ఆటవ మడది నీనెన్న ఒడనె బారెందు | నడెదనా
ఖళన బిడారకె || ౧౭||

సూలార్థ : కేశగ్రంథిగె(హారళ గంటినల్లి) మల్లిగె హూవిన దండెయన్ను ముడిసి, మైగె
పరిమళగంధవన్ను హచ్చి(లేపిసి), తాంబూలవన్ను మెల్లలు కైగె కొడుత్త, హీగెందు
యోచిసిదళు " దుష్టకీచకను పుష్టనాద భీమసేనన స్త్రీరూపవన్ను నోడి, కూడదె = ఈ
స్త్రీరూపవన్ను సేరదే, ప్రాణవన్ను బిడువుదిల్ల(కూడియె మృతనాగుత్తానె)"
శ్రీకృష్ణన సంకల్పవు ఇందిగె కైగూడితు ఎందు " హీ ద్రౌపది ఆ కృష్ణను ముందుమాడిద
నాటకవన్ను నోడలిక్కె నీను ఎన్నొందిగె గరడిమనెగె బా " ఎందను.హోగె ఆ ఖళన
బిడారక్కె హెజ్జె హోకిదను.

(శ్రీహరియు తన్నల్లి నింతు తన్న మూలక కీచకనన్ను సంహరిసువనెంబ
దృఢనిశ్చయపుశ్చవను శ్రీభీమసేన ఎందు తాత్పర్య)

గరడిమనెయ మంచదల్లి స్త్రీవేషధారి శ్రీభీమసేనను హోగి మలగిదనంతర కీచకను అల్లిగె
బందు ఆతనొందిగె మాతనాడువ బగెయన్ను ఇల్లి వర్ణిసిరువరు :

ఇందుముఖద అరవిందనయనద | మందగమనెయు బందళు ఎన్నుత
నందన తనయన కందన బాధెగె | కంది కంది బహునొందెనెంద
హిందినా సుకృతదిందలి నిన్నొళా| నందవాగిహుదు ఇందిగె కూడితు
కుందణదాభరణ తందె నినగాగి | చందదిట్టు నీనందవాగె || ౧౮ ||

సూలార్థ : చంద్రనంతె ముఖపుశ్చ, కమలదంతె విశాలవాద కణ్ణుగళుశ్చ, మెల్లనె(హెజ్జె
మీలె హెజ్జెయన్నిట్టు) నడెయువ స్త్రీయు(సైరంధ్రియు) బందళు ఎన్నుత
కామనబాధెగె(నందనతనయనకంద, బాడి(కంది), కుంది= ముదుడి, బహునొందె,
వ్యధెపట్టెను, ఈగ అదర పరిహారకాలవు ఒదగిదె ఎందు తిళిదను.

ఒళగడె మలగిద్ద భీమసేనన్ను నోడి, సైరంధ్రియందు భ్రమిసి, కీచకను మాతనాడుత్తానె :

" నన్న పూర్వదపుణ్యదింద నిన్నును సేరి ఆనందహృందువదు ఇందిగె సాధిసీతు,
నినగోస్కరవాగి చిన్నదాభరణగళ(కుందణదాభరణ) తందిదేసె, అవుగళన్ను
అలంకరిసికొండు నీను సంతోషిసు"

ఈ నుడి మత్తు ముందిన ౨ నుడిగళల్లి భీమసేన మత్తు కీచకన సంవాద వర్ణిసిది :

గుల్లుమాడదిరొ మెల్లనె మాతాడొ | వల్లభర్కండరె హల్లు మురివరొ బల్లవ నినగె సల్లదు
ఈ కార్య | గెల్లలరియె కొల్లిసికొంబె చెల్వె కేళు నిన్నె హుల్లెగణ్ణ నోట | కొల్వె బగెగె నా
గెల్లలారెనెందు గల్లముద్దిట్టు మైయ్యెల్లవ హుడుకలు | కల్లెదెయల్లిరె ఖుల్ల నొంద || ౧౯
||

స్థూలార్థ : గుల్లు మాడదిరొ = శబ్ద మాడబేడ, సణ్ణధ్వనియింద మాతాడు, నన్న
పతిగళు కండరె(ఇబ్బర సమాగమ కండరె) నిన్న హుల్లగళన్ను మురియుత్తారె, బల్లవ =
పరస్తీ సంగవు ఒందు అపరాధవెందు తిళిదిరువ, నిన్న ఈ కార్య సల్లదు, యోగ్యవల్ల.

అథవా, బల్లవ = సర్వవన్ను యుద్ధవన్ను బల్లవనాదవను నన్న పతియు(భీమసేన)
అవనన్ను గెల్లలరియె, జయిసలారె. అల్లదె నీసే సాయుత్తి. ఈ కార్య = అవనొందిగె
సెణిసువ కార్య నినగె సల్లదు = నిన్నిందాగదు.

ఆగ కీచకనెన్నుత్తానె : హే సుందరి! తిళిదుకొ నిన్న హరిణాక్షిగళ నోటవు నన్ను
కొల్లుత్తిరువ రీతియన్ను నా గెల్లలారెను, నిజవాగియూ ఎదురిసలారెను. హీగె హేళుత్త
కపోలవన్ను చుంబిసి, మైయ్యెల్లవ హుడుకలు = దేహవన్నెల్ల(స్తనద భాగ
స్పర్శమాడబేకెంబ ఉద్దేశదింద) తడకుత్తిరలు, ఇదేను ఎదెయు కల్లినంతె దృఢవాగిదె
ఎందు చకితనాదను, వ్యభేపట్టను.

నారియు నీసేను మారియు ఇన్నొందు | బారి ఎనగె నిన్న మొరె తోరిసెందు ధీరన
సమీపబారదె ఓడువ | దారియ నోడుత్తలిరలాగ బారదంధ పరనారేర మోహిప | క్రూరగె
ఈ రూప ఘోరవాగిహుదు సారద మాతిదు యారాదరేనీగ | మారన తాపవ హారిసువె ||

౨౦||

సూలార్థ : కల్లినంతె కఠిణవాద వక్షస్థళవన్ను ముట్టి చకితనాద కీచక అన్నుత్తాసె " నీను స్త్రీయో అథవా మృత్యుదేవతయో, మత్తోమ్మై ననగె నిన్న ముఖ తోరిసు, ఎన్నుత్త ధీరనాద భీమన హత్తిరక్కె బరదె ఓడువ దారి నోడుత్తిరలు, భీమను అవన చలనవలన వీక్షిసి, "ఒప్పి బరదంథ పరస్త్రీయరన్ను మోహిసువ , పడెయువ ఆసెయుళ్ళ ఉగ్రస్వభావదవనిగె ఈ రూప భయంకరవాగిహుదు నోడు" ఎంద. ఇదు సారద మాతు = నన్న రూప ఇంథదెంబుదు సత్యవాద మాతు. యారాదరేను, నీను ఎంథవనాదరేను ఈగ నిన్న కామద దాహవన్ను మత్తెండు బరద హాగె హోగలాడిసువె ఎంద భీమసేన.

విశేష : భీమసేనన రూపవు పాపిగళిగె భయంకరవూ సజ్జనరిగె సౌమ్యవు ఎంబుదు ప్రసిద్ధ.

శుద్ధహెణ్ణెండు ప్రసిద్ధవాగిదె ఎన్ను | విద్యవ నినగీ సద్యకె తోరువె నిద్రె కెడువంథ బుద్ధియు నిన్నదు | సద్దు మాడదె ముద్దెసెన్న బుద్ధివంతెండు వద్దిగె హోగలు | ఎద్దు సమీరజ గుద్దులు కీచక బిద్దను భూమిలి గెద్దెసెనుత అని- | రుద్ధన స్మరిసుతలెద్ద భీమ || ౨౦ ||

సూలార్థ : శుద్ధహెణ్ణెండు = నాను పరిశుద్ధస్త్రీయెండు ప్రసిద్ధవాగిదె(జ్ఞానిగళిగెల్ల తిళిదిదె, పరమాత్మన అంతసంగక్కె యోగ్యవాదవ భీమసేన, ముఖ్యప్రాణాసెండు ఉపనిషత్తినల్లి ప్రసిద్ధవాద విచార). నన్న విద్యెయన్ను(స్త్రీకుశలతెయన్ను) నినగె ఈక్షణదల్లి తోరిసుత్తేసె; నిద్రెబరదంథ మనస్సు నిన్నదు(కామవశరాదవరిగె నిద్రెఇల్ల, లజ్జెయిల్ల, భయవిల్ల), శబ్ద మాడదె నన్నన్ను ముద్దిసు ఎండు భీమసేన ద్రౌపదియ అనుకరణె మాడుత్త హేళుత్తాసె.

నీను బహుజాణె ఎండు హేళి హర్షిసి కీచకను, వద్దిగె= మగ్గులిగె హత్తిరక్కె బరలు, సమీరజ = వాయుపుత్రనాద భీమసేనను, ఎద్దు = మంచదింద ఎద్దు ముష్టియింద తలెయ మేలె హోడెయలు, కీచకను హోట్టెయల్లి తలె సిక్కి మృతనాగి బిద్దను. తన్ను కెలసవాయితు(శ్రీహరిసేవెయు సల్లితెండు) ఎండు అనిరుద్ధన స్మరిసుత = నీసె నన్నల్లి నింతు మాడిసిద ఈ కార్యదింద సుప్రీతనాగెండు శ్రీకృష్ణనన్ను స్మరిసుత్త భీమ ఎద్ద.

మ.తా.నిర్ణయదల్లి : .....శిరో గుదే పాణిపాదౌ చ తస్య | ప్రవేశయామాస విమృద్య వీరః || ౨౩/౨౬ ||

వీరనాద భీమసేన కీచకన శిరస్సు మరియు కైకాలుగళన్ను అవన గుదదల్లి సేరిసి మాంసద ముద్దెయన్నాగి మాది కాల్పెండినంతె ఒద్దు అవన వికృతదేహవన్ను ద్రౌపదిగె తోరిసిద.
ఈ రీతియాగి మాడి పరస్త్రీయన్ను కెణకువవరిగె ఆగువ దుర్గతియన్ను జగత్తిగె సారిద ఎందు తిళియబేకు.

కెట్ట కీచక తా కొట్ట లాంఛనది | బెట్టదంధ దేహ బిట్ట నిన్నవన పట్టాగి తోరువె దృష్టిసు ఎన్నలు | భ్రష్టన నోడువుదేనెందళు కొట్టభాషెయు ఈగ ముట్టితు నినగె | కృష్ణన దయదీ కష్టవు హింగితు పట్టణకీ సుద్ది ముట్టద ముంచెయె | గుట్టిలి పోగువె ధట్టనెంద || ౨౨ ||

స్థూలార్థ : దుష్టకీచకను, కొట్ట లాంఛనది = నీను అవనిగె కొట్ట గురుతినంతె అవను ఉత్సాహాదింద ఇల్లిగె బందు, తాను బెట్టదంధ = దొడ్డదేహవన్ను త్యజిసిదను. నిన్నవన = నిన్నొడసె సరసవన్నిచ్చిసిద ఆ దుష్టనన్ను చెన్నాగి తోరిసువె నోడు, అవన గతి ఏనాగిదె నోడు ఎంద. ఆగ ద్రౌపదియు, భ్రష్టనన్ను నోడువదేనిదె ఎందళు.

ఆ రాక్షసనన్ను కొందు యమనల్లిగె కళుహిసువెనెందు నినగె కొట్ట మాతు ఇల్లిగె పూర్ణవాయితు కృష్ణన కృపెయింద ఈ కాటవూ సహ తప్పితు. ఈ సుద్దియు(కీచకన మరణద విషయ) ఎల్లరిగూ తలుపువ ముంచె రహస్యవాగి జాగ్రతెయింద(ధట్టసె పోగువె) హోగుత్తేనె ఎందు భీమసేన నుడిద.

అరసి నిన్నొళు సరసబేకెంబ | పురుషన జీవదొరెసె కొందెను
హరుషదీ పురద అరసు ఎమ్మను | ఇరిసికొండొందు వరుషవాయితు
బెరసిద స్నేహక్కె విరసబంతెందు | సరసిజాక్షియు కరెసి నిన్నొళ-| గిరసదిరె
హయవదనన పదపద్మ స్మరిసుత గదెయను ధరిసువెను || ౨౩ ||

స్థూలార్థ : అరసి = హీ ద్రౌపది, నిన్నొందిగె సరసవన్ను అపేక్షిసిద పురుషనన్ను జీవసహితవాగి కొందెను. ఈగ ఈ పట్టణద రాజను సంతోషదింద నమ్మన్ను(ద్రౌపది సహిత పాండవరన్ను) తన్నల్లిట్టుకొండు సుమారాగి ఒందు వరుషవాయితు(అజ్ఞాతవాసద అవధి ముగియలు కెలవే దినగళివె). ఇష్టు కాల కూడి ఇద్దద్దరింద బెళెద స్నేహక్కె విరోధవాయితెందు(కీచకనన్ను నిన్న గంధర్వ పతిగళు కొందరెంబ సుద్దియ కేళి)

సరసిజాక్షి = రాణి సుదేష్ణె నిన్ను తన్ను అంతఃపురదింద హొరగె హాకిదరె, హాయవదనన
= శ్రీకృష్ణన పాద పద్మ స్మరిసుత గదెయన్ను ధరిసుత్తేసె.

విశేషాంశ : కీచకన వధేయాదాగ అజ్ఞాతవాసద అవధి ముగియలు ౧౩ దినగళిద్దవు.
రాణియు ద్రౌపదియన్ను అంతఃపురదల్లి ఇట్టుకొళ్ళదె హొరగె హాకిదరె, భీమసేన
గదెయన్ను ధరిసువను ఎంబ మాతన్ను నెసెసికొండు, ద్రౌపదియు సుదేష్ణెయ హత్తిర
కేవల ఇన్నూ హదిమూరు దిన(౧౩ దిన) మాత్ర అవకాశ కొండు, నంతర నీను ఇరు
ఎందరూ నానిరల్ల ఎందు హేళి ఒప్పిసుత్తాళె.

" త్రయోదశాహమాత్రం మే రాజా క్షామ్యతు భామిని | కృతకృత్యా భవిష్యంతి గంధర్వాస్తే
న సంశయః || ---భారత(విరాట ౨౪/౨౯.౩౦)

మ.తా.నిర్ణయదల్లి : ...యాహీత్యూచే తాం సుదేష్ణా భయేన | త్రయోదశాహం
పాలయేత్యాహ తాం సా ౨౩/౩౦

హీగె శ్రీవాదిరాజరు అపూర్వ కృతియన్ను, శృంగారమయవాగి, తత్త్వగళెంబ మణిగళింద
పోణిసి నమగె బరెదు కొట్టు ఉపకారమాడిద్దారెందరె అతిశయోక్తియెనిసలారదు.

హీగె కించిత్తాదరూ సాహిత్యవన్ను నావు నమ్మ జీవనద హొయ్యాటదల్లి అళవడిసికొండు
శ్రీహరి-వాయు గురుగళ కృపెగె పాత్రరాగోణ.

||శ్రీవాదిరాజాంతర్గత శ్రీమధ్వాంతర్గత
శ్రీశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ||